

พอช. CODI 2020

พลังองค์กรชุมชน
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

พอช - CODI

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)

Community Organizations Development Institute (public organization)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

Ministry of Social Development and Human Security

ความเป็นมา

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. เป็นหน่วยงานของรัฐรูปแบบใหม่ จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ซึ่งประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2543 โดยการรวมสองหน่วยงาน คือ สำนักงานกองทุนพัฒนาชนบท และ สำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง พอช. เริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2543

องค์การมหาชน เป็นหน่วยงานของรัฐรูปแบบพิเศษที่ออกแบบมาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการสาธารณะ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 การจัดตั้งองค์การมหาชนแต่ละองค์กร รัฐบาลจะตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีกระทรวงนั้นๆ มีคณะกรรมการเป็นกลไกการบริหารที่กำกับเชิงนโยบายและทิศทางขององค์กร โดยมีผู้อำนวยการเป็นผู้บริหารสูงสุดขององค์กร

วัตถุประสงค์

- 1 สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพ การเพิ่มรายได้ การพัฒนาที่อยู่อาศัย การพัฒนาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกชุมชนเมืองและชนบท โดยยึดหลักการพัฒนาแบบองค์รวมหรือบูรณาการ บนหลักการพัฒนาที่สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมเป็นแนวทางสำคัญ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและประชาสังคม
- 2 สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน
- 3 สนับสนุนและให้การช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน ตลอดจนการประสานสนับสนุน เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือดังกล่าวจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน
- 4 ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างความร่วมมือขององค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน ในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศ

แผนปฏิบัติการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2560-2564

วิสัยทัศน์ พ.ศ. 2579

ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งเต็มพื้นที่ประเทศไทย

ยุทธศาสตร์หลัก

องค์กรชุมชนเป็นแกนหลัก พื้นที่เป็นตัวตั้งในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ประเด็นการพัฒนา	1	2	3	4
ประเด็นการพัฒนา	การพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีระบบที่พัฒนาไปสู่การจัดการตนเอง	การพัฒนาศักยภาพคน ในชุมชนองค์กรชุมชนและองค์กรชุมชน	การจัดระบบความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นและภาคีที่เกี่ยวข้องสู่ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและนโยบาย	การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการองค์กร
เป้าประสงค์	1. ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองบนพื้นฐานทุนชุมชนท้องถิ่นได้อย่างสมดุล 2. ชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ ชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบทมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้	1. ผู้นำชุมชนมีศักยภาพและสัมพันธภาพที่ดีเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ ใส่ใจสังคม สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นประเทศไทยยุคใหม่ตามแนวทางชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง 2. องค์กรชุมชนสามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล	ภาคีความร่วมมือสนับสนุนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง	1. ระบบการบริหารจัดการขององค์กรมีความพร้อมสามารถรองรับและสนับสนุนงานขององค์กรและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ
กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนา	- การพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่ต้นแบบ - การพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก - การจัดการพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม - การสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น - การพัฒนาความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินในเมืองและชนบท	- การพัฒนาคนในชุมชนท้องถิ่นให้มีคุณภาพและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง - การสร้างและพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน - การยกระดับคุณภาพขององค์กรชุมชนและชุมชนองค์กรชุมชน	- การพัฒนาภาคีความร่วมมือ - การสร้างพื้นที่บูรณาการความร่วมมือ - การเชื่อมโยงแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นสู่ยุทธศาสตร์จังหวัด	- การยกระดับการใช้ข้อมูลสารสนเทศสู่องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและการสื่อสารเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง - การบริหารจัดการองค์กรสู่ธรรมาภิบาล - การบริหารการเงินและสินเชื่ที่มีประสิทธิภาพ - การบริหารและพัฒนาศักยภาพบุคลากร

การเชื่อมโยงกับแผน นโยบายระดับชาติและนานาชาติ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs)	1. ไม่มีความยากจน (SDG 1 : No poverty) 2. ไม่มีคนอดอยาก (SDG 2 : Zero hunger) 3. การมีงานทำและการพัฒนาเศรษฐกิจ (SDG 8 : Decent work and economic growth) 4. ลดความเหลื่อมล้ำ (SDG10 : Reducing inequality) 5. เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน (SDG 11 : Sustainable cities and communities) 6. การพัฒนาแบบทุกภาคส่วนร่วมร่วมนกัน (SDG 17 : Partnership for the goals)
ยุทธศาสตร์ชาติ	ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างโอกาสและความเท่าเทียมกันทางสังคม ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
แผนแม่บทยุทธศาสตร์ชาติ	ประเด็นที่ 15 พลังทางสังคม : เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง ประเด็นที่ 16 เศรษฐกิจฐานราก : ส่งเสริมและพัฒนาภาคีและโครงสร้าง ดูดซับมูลค่าทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้กลับสู่ชุมชน ประเด็นที่ 17 ความเสมอภาคและหลักประกันทางสังคม : ระดมพลังความร่วมมือ สร้างโอกาสและการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน
แผนปฏิรูปประเทศไทย	1. แผนปฏิรูปด้านสังคม : ระบบสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง 2. แผนปฏิรูปด้านเศรษฐกิจ : การพัฒนาภูมิชุมชนและการสร้างความมั่นคงด้านที่ดินให้กับประชาชน 3. แผนปฏิรูปด้านการเมือง : กลไกการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี/การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน/การกระจายอำนาจ การปกครองส่วนท้องถิ่น และการจัดสรรทรัพยากรที่เป็นธรรม
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12	ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์
แผนยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมโอกาสเข้าถึงบริการทางสังคมบนพื้นฐานแห่งความพอเพียง ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ผนึกกำลังทางสังคมเพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาสังคม

แนวทางสำคัญในการสนับสนุนการทำงานขององค์กรชุมชน

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยมีหลักการทำงานสำคัญคือ การพัฒนาโดยชุมชน เป็นแกนหลัก (Community-Driven Development) มีแนวทางการทำงานร่วมในทุกโครงการ/กิจกรรม ดังนี้

- สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทหลัก (Key actors) ในการวางแผนและดำเนินการตามแผนพัฒนาชุมชน ภายใต้การสนับสนุนและร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานกลาง
- สนับสนุนให้ชาวบ้านชุมชนเจ้าของปัญหา มีบทบาทสำคัญในการกำหนดและวางแผนการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง (Demand driven) ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ไม่รอแต่การสนับสนุนจากภายนอก หรือรอทำตามแผนของหน่วยงาน (Supply driven)
- สนับสนุนการวางแผนพัฒนา ที่มีพื้นที่เป้าหมายในแต่ละเรื่อง ให้เต็มพื้นที่ทั่วประเทศ (Nationwide development process) ไม่ใช่ดำเนินการเฉพาะพื้นที่นำร่อง โดยชุมชน ประชาคม และท้องถิ่น เห็นภาพรวมของการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา
- กิจกรรมและโครงการต่างๆ คือ “เครื่องมือ” ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน
- จัดสรรและกระจายงบประมาณให้องค์กรชุมชนบริหารจัดการด้วยตนเอง
- บทบาทของ พอช. มี 2 ระดับ คือ การจัดกระบวนการพัฒนาองค์กรชุมชน (Community organizing) ในรูปแบบต่างๆ โดยใช้โครงการต่างๆ เป็นเครื่องมือ และทำหน้าที่เชื่อมโยง ประสานงาน กับหน่วยงาน และรัฐบาล เพื่อพัฒนานโยบาย ที่สนับสนุนแผนพัฒนาของชุมชนท้องถิ่น

นโยบายคณะกรรมการสถาบัน เพื่อพัฒนาขบวนองค์กรชุมชน 2561-2563

1. การพัฒนาพื้นที่รูปธรรมเชิงคุณภาพในประเด็นงานต่างๆ และพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองทั้งระดับชุมชน ตำบล/เมือง และจังหวัด
 - สนับสนุนการพัฒนาและยกระดับพื้นที่ปฏิบัติการเป็นพื้นที่รูปธรรมเชิงคุณภาพ
 - สนับสนุนการพัฒนาแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเชื่อมโยงสู่ยุทธศาสตร์จังหวัด ครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม
2. การเชื่อมโยงและพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานราก โดยการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง : สนับสนุนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชน ฐานรากบนวิถีเศรษฐกิจพอเพียง
3. การเชื่อมโยงและขับเคลื่อนงานร่วมกับหน่วยงานภาคีพัฒนาเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งระดับพื้นที่และระดับนโยบาย
 - พัฒนากลไกความร่วมมือในระดับพื้นที่และระดับนโยบาย
 - ผนึกพลังเครือข่ายขบวนองค์กรชุมชนในพื้นที่ เชื่อมโยงกลไกและขบวนองค์กรชุมชนในทุกระดับ
4. การพัฒนาผู้นำองค์กรชุมชนและขบวนองค์กรชุมชนเพื่อขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองร่วมกับหน่วยงานภาคี
 - สร้างและพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน
 - ยกระดับคุณภาพองค์กรชุมชน ขบวนองค์กรชุมชน และสภาองค์กรชุมชน เป็นกลไกกลางในการเชื่อมโยง และขับเคลื่อนงานในทุกระดับทุกพื้นที่อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ
5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชื่อมโยงระหว่างขบวนองค์กรชุมชนไทยและขบวนองค์กรชุมชนในประเทศอาเซียน : เป็นการพัฒนากระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนท้องถิ่นภายในประเทศและระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียน
6. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้วยการกระจายอำนาจไปยังภาคและชุมชน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มาสนับสนุนการทำงานในทุกกระบวน โดยพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการองค์กรและการสนับสนุนการพัฒนาขบวนองค์กรชุมชนให้มีความคล่องตัว รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และได้มาตรฐาน
7. การส่งเสริมการบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาลของ พอช. และขบวนองค์กรชุมชน : มุ่งเน้นการวางรากฐานการพัฒนาให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนในระยะยาว ทั้งในส่วนขององค์กร พอช. และขบวนองค์กรชุมชนในทุกกระบวน

กิจกรรมและโครงการพัฒนาสำคัญ

สถาบันฯ ดำเนินงานตาม อำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันฯ ตามกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และตามนโยบายของรัฐบาลในแต่ละช่วงเวลา โดยใช้กิจกรรมและโครงการพัฒนาต่างๆ เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นภารกิจหลักของสถาบันฯ มีกิจกรรมและโครงการสำคัญ ดังนี้

1. สวัสดิการชุมชน : ให้อย่างมีคุณค่า รับอย่างมีศักดิ์ศรี

เริ่มดำเนินการในปี 2548 สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับเมือง/ตำบล สมาชิกสมทบ เงินเข้ากองทุน (ส่วนใหญ่วันละ 1 บาท) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรัฐบาลส่วนกลางสมทบเพิ่มเติม สมาชิกเลือกคณะกรรมการมาทำหน้าที่บริหารกองทุน กองทุนจะจัดสวัสดิการให้สมาชิก เช่น เด็กแรกเกิด เจ็บป่วย เสียชีวิต ช่วยเหลือผู้ประสบภัย กิจกรรมสาธารณประโยชน์ ฯลฯ

ปัจจุบันมีการจัดสวัสดิการประเภทต่างๆ ตามความต้องการของสมาชิก ไม่น้อยกว่า 15 ประเภท ปัจจุบัน (มีนาคม 2562) มีกองทุนสวัสดิการชุมชน 5,997 กองทุน เงินทุนคงเหลือ 15,835 ล้านบาท มีสมาชิกทั้งหมด 5.9 ล้านคน จาก 52,765 หมู่บ้าน เงินทุนคงเหลือนั้นเป็นเงินจากสมาชิก 66% ที่เหลือเป็นเงินสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของกองทุนในการให้บริการสมาชิก เครือข่ายสวัสดิการชุมชนได้ผลักดันให้รัฐบาลส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นจัดงบประมาณสมทบกองทุน โดยเสนอรัฐบาลส่วนกลางสนับสนุนในอัตรา 1 บาท/คน/วัน (ปีละ 365 บาท) รัฐบาลได้เริ่มสนับสนุนมาตั้งแต่ปี 2553 ต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน ในปีงบประมาณ 2562 มีการจัดสรรงบประมาณสมทบให้กองทุนสวัสดิการ จำนวน 1,507 กองทุน สำหรับสมาชิก 1.29 ล้านคน เป็นจำนวนเงินรวม 377.5 ล้านบาท

ทางด้านการพัฒนาคุณภาพกองทุน มีการดำเนินการพัฒนาการบริหารจัดการทางด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง แต่มีงบประมาณจำกัดในแต่ละปี จึงไม่สามารถดำเนินการได้ทั่วถึงทุกกองทุน ในปี 2562 มีการติดตามประเมินคุณภาพกองทุน เพื่อกำหนดแผนการพัฒนา สามารถประเมินได้ 2,747 กองทุน เป็นกองทุนคุณภาพดี(A) 39% ปานกลาง(B) 19% พอใช้(C) 15% และคุณภาพระดับปรับปรุง(D) 25% ด้วยการผลักดันของเครือข่าย รัฐธรรมนูญปี 2560 (มาตรา 43) จึงได้กำหนดให้การจัดสวัสดิการชุมชนเป็นสิทธิของชุมชนและบุคคล เนื่องจากจำนวนกองทุนสวัสดิการชุมชนมีมาก ทั้งจำนวนกองทุนและเงินทุนเพิ่มขึ้นตลอดเวลา เครือข่ายสวัสดิการชุมชนจึงริเริ่มเสนอ พ.ร.บ.สวัสดิการสวัสดิการชุมชน มาตั้งแต่ปี 2559 โดยมีสาระสำคัญคือ การให้กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นนิติบุคคล ปัจจุบันอยู่ระหว่างการรับฟังความเห็นจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

พอช. ร่วมกับวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดให้มีการประกวดรางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชนดีเด่นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2559 และในปี 2562 มีองค์กรสวัสดิการเข้าร่วมประกวด 43 กองทุน ได้รับการคัดเลือกกองทุนที่มีผลงานดีเด่น จำนวน 9 กองทุน

2. เศรษฐกิจชุมชน : สร้างศักยภาพการทำธุรกิจขององค์กรชุมชน

พอช. สนับสนุนธุรกิจชุมชนในรูปแบบต่างๆ มาตั้งแต่ก่อตั้ง เช่น การแก้ปัญหาหนี้สินครัวเรือน การออมทรัพย์ และกิจกรรมเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยวชุมชน การแปรรูป การตลาด เกษตรอินทรีย์ ในช่วงปี 2559-2561 ได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเศรษฐกิจ กว่า 1,500 ตำบล

พอช. เห็นว่ามีหลายหน่วยงานดำเนินการเรื่องธุรกิจชุมชน ตั้งแต่การส่งเสริมการผลิต การแปรรูป บรรจุภัณฑ์ และการตลาด แต่ยังขาดการพัฒนาศักยภาพขององค์กรชุมชน ซึ่งมีอยู่จำนวนมากทั่วประเทศ (87,055 กลุ่ม/กรมส่งเสริมการเกษตร) จึงได้ส่งเสริมการจัดทำแผนธุรกิจชุมชน (Community Business Model Canvas: CBMC) ตั้งแต่ปี 2561 ในปี 2562 มีกลุ่มธุรกิจชุมชน 121 กลุ่มทั่วประเทศ ดำเนินการเรื่องนี้และจะดำเนินการอีก 500 กลุ่ม/ตำบล ในปี 2563 องค์ประกอบของการวางแผนธุรกิจชุมชน มี 9 เรื่อง คือ (1) การค้นหาจุดขายของสินค้าและบริการ (2) กลุ่มลูกค้าของสินค้า (3) การสื่อสารการตลาดจะอย่างไร (4) ว่าจะอย่างไรให้ขายได้และมาซื้อซ้ำ (5) รายได้จะมาจากไหนบ้าง (6) กิจกรรมสำคัญที่ต้องทำให้บรรลุข้อ 1-5 (7) ค้นหาปัจจัยการผลิตที่ยังนำมาใช้ไม่เต็มที่ (8) สิ่งที่ต้องทำแต่ต้องขอการสนับสนุนจากภายนอก (9) ค่าใช้จ่ายในกิจกรรมที่ต้องทำในข้อ 6

3. สภาองค์กรชุมชน : เวทีกลางสร้างชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

ดำเนินการตาม พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 กลุ่มองค์กรชุมชนที่สนใจจะจัดตั้ง สภาองค์กรชุมชนระดับตำบล/เมือง ขึ้นมา ทำหน้าที่เสนอแนะนโยบายสาธารณะในระดับต่างๆ เชื่อมโยงและสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ สิ้นปีงบประมาณ 2562 มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนทั่วประเทศแล้วทั้งสิ้น 7,775 สภา คิดเป็นสัดส่วนพื้นที่ 99% ของพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ มีองค์กรสมาชิกรวม 156,044 องค์กร มีคณะกรรมการสภา รวม 254,160 คน ในปี 2562 มีการจัดตั้งสภาใหม่ จำนวน 490 สภา จำนวนกลุ่มองค์กรสมาชิก จำนวน 7,277 องค์กร

ทางด้านการพัฒนาคุณภาพสภาองค์กรชุมชน ได้ดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ การติดตามสอบทานคุณภาพสภา และการพัฒนาสภา โดยใช้ตัวชี้วัดเรื่องการเสนอแนะนโยบายสาธารณะที่ระดับตำบลให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การติดตาม สอบทานคุณภาพสภาดำเนินการต่อเนื่อง ระหว่างปี 2561-2562 เนื่องจากงบประมาณจำกัด ติดตามประเมินได้ 1,697 สภา จัดเป็นกลุ่มคุณภาพดี(A) ร้อยละ 14 กลุ่ม ปานกลาง(B) ร้อยละ 35 กลุ่ม พอใช้(C) ร้อยละ 51 สำหรับการยกระดับสภา ให้มีการเสนอแนะนโยบายสาธารณะต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นบทบาทหลักของ สภาองค์กรชุมชน ในปี 2562 พบว่า มีสภาที่ดำเนินการเรื่องนี้ จำนวน 1,756 สภา

ในระดับพื้นที่ สภาองค์กรชุมชนมีการจัดเวทีสาธารณะและการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากมายหลายด้าน เช่น การพัฒนาระบบรองรับผู้สูงอายุในตำบล การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย การจัดเวทีปรึกษาหารือปัญหาสาธารณะในตำบล เป็นต้น เฉพาะการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยนั้น ระหว่างปี 2560-2562 มีการดำเนินการโครงการบ้านพอเพียงในพื้นที่ 2,391 ตำบล องค์กรหลักในการดำเนินการคือสภาองค์กรชุมชนตำบล ทางด้านการเสนอแนะนโยบายสาธารณะระดับประเทศ สภาองค์กรชุมชนจัดประชุมประจำปี ในเดือนมกราคม 2562 อยู่ระหว่างการนำเสนอแนะนโยบายสาธารณะเข้าสู่การพิจารณา ของคณะรัฐมนตรีผ่านกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

4. แผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น : พิมพ์เขียวสร้างชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

พอช. ได้สนับสนุนให้เครือข่ายองค์กรชุมชนระดับตำบลและจังหวัด จัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นระดับตำบลมาตั้งแต่ปี 2559 รวมแล้วกว่า 2,900 ตำบล โดยเป็นแผนการพัฒนาตำบลในทุกมิติ ขับเคลื่อนโดยเครือข่ายองค์กรชุมชนและประสานการทำงาน ขอการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ ในตำบล ในปี 2562 มีการจัดทำแผนระดับตำบลจำนวน 518 ตำบล นอกจากนั้น พอช. ยังได้สนับสนุนให้มีการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ระดับจังหวัดเสนอหน่วยงานต่างๆ ในปี 2562 มีการดำเนินการ จำนวน 38 จังหวัด ระหว่างปี 2561 - 2562 ขบวนการองค์กรชุมชนได้เสนอแผนดังกล่าวต่อหน่วยงาน ระดับจังหวัด ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จำนวน 279.5 ล้านบาท

เพื่อให้มีการเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับที่สูงกว่าจังหวัด พอช. ยังได้สนับสนุนให้เครือข่ายองค์กรชุมชนในกลุ่มจังหวัดจัดทำ แผนยุทธศาสตร์ภาคและกลุ่มจังหวัด คือ แผนยุทธศาสตร์ภาคเหนือ กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้สามจังหวัด กลุ่มจังหวัด ภาคตะวันออก 8 จังหวัด การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งใน อ่าว ก.ไก่(สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และประจวบคีรีขันธ์)และแผนพัฒนาของกลุ่มจังหวัดอีสานตอนบน แผนพัฒนาของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือและภาคใต้ชายแดน ได้รับ งบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลตามแผนงานพัฒนาภาค ในปีงบประมาณ 2563 จำนวน 31.9 ล้านบาท

5. การพัฒนาคนของขบวนการองค์กรชุมชน

การพัฒนาคน หรือ การพัฒนาผู้นำของขบวนการองค์กรชุมชนเป็นกิจกรรมหลักของ พอช. ที่ดำเนินการในทุกโครงการ อย่างต่อเนื่อง เพราะการพัฒนาคน คือ ส่วนสำคัญของการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ในปี 2560 มีการพัฒนาคน จำนวน 3,482 คน ปี 2561 จำนวน 3,864 คน ปี 2562 มีการพัฒนาคนผู้นำรูปแบบต่างๆ รวม 4,395 คน รวม 3 ปี มีผู้นำที่ผ่านกระบวนการพัฒนาทั้งสิ้น 11,741 คน ประเด็นที่มีการพัฒนา คือ การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะในพื้นที่ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ การบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล การประสานหน่วยงาน การพัฒนาสภาองค์กรชุมชน การสื่อสารชุมชนและการจัดการความรู้ เป็นต้น

6. สินเชื่อเพื่อการพัฒนา : เพิ่มโอกาสให้คนจนมีบ้าน

การให้สินเชื่อเพื่อการพัฒนาเป็นกิจกรรมดั้งเดิมของ พอช. และตามอำนาจหน้าที่ในกฎหมายจัดตั้ง พอช. ในระยะแรก มีสินเชื่อหลายประเภท ดอกเบี้ยและระยะเวลาการส่งคืนแตกต่างกันไป ปัจจุบันสินเชื่อส่วนใหญ่เป็นสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย ตามโครงการบ้านมั่นคง “สินเชื่อ” เป็นเครื่องมือสำคัญ ที่ทำให้คนยากจนมีบ้านได้ เพราะกลุ่มเป้าหมายของโครงการ บ้านมั่นคง ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่สามารถกู้เงินจากธนาคารได้ เนื่องจากไม่มีรายได้ที่แน่นอน บางคนไม่มีบัญชีเงินฝากกับ ธนาคารเสียด้วยซ้ำ การสร้างบ้านตามโครงการบ้านมั่นคงรัฐบาลให้การสนับสนุนระบบสาธารณูปโภค และ กระบวนการพัฒนา คิดเป็นประมาณ ร้อยละ 30 ของเงินลงทุนทั้งโครงการ อีกร้อยละ 70 เป็นการลงทุนของแต่ละ ครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่มาจากสินเชื่อของ พอช. ซึ่งคิดดอกเบี้ย ร้อยละ 4 ต่อปี ระยะเวลาผ่อนส่งไม่เกิน 20 ปี เงินกู้สูงสุด 360,000 บาท (มูลค่าของบ้านและที่ดิน)

ตั้งแต่ก่อตั้ง พอช. ถึงสิ้นปีงบประมาณ 2562 พอช. ให้สินเชื่อชุมชนไปแล้ว จำนวน 10,435 ล้านบาท แก่ 973 องค์กรชุมชน มีผู้รับประโยชน์ 405,370 ครอบครัว ใน 6,229 ชุมชน เฉพาะปี 2562 มีการอนุมัติสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย จำนวน 24 องค์กร 58 ชุมชน 1,269 ครอบครัว วงเงิน 389 ล้านบาท พอช. ให้สินเชื่อเฉพาะองค์กรชุมชน (ส่วนใหญ่เป็นสหกรณ์หรือ กลุ่มออมทรัพย์) ไม่ได้ให้สินเชื่อรายบุคคลหรือครอบครัว เพื่อที่องค์กรชุมชนจะได้ไปพัฒนาระบบการบริหารจัดการ สินเชื่อของตนเองกับมวลหมู่สมาชิก จากการติดตามประเมินคุณภาพองค์กรผู้ใช้สินเชื่อในปี 2562 จำนวน 444 องค์กร พบว่า มีกลุ่มคุณภาพ ระดับดีมาก(A) ร้อยละ 35 กลุ่มปานกลาง(B) ร้อยละ 34 และกลุ่มพอใช้/ปรับปรุง(C) ร้อยละ 30 การฝึกอบรมและพัฒนาองค์กรในปี 2562 ทำให้มีการพัฒนากลุ่มจำนวน 369 องค์กร ทำให้องค์กร(ส่วนใหญ่เป็นสหกรณ์) ผู้รับสินเชื่อ 235 องค์กร สามารถจัดทำบัญชี และงบการเงินได้ตามมาตรฐาน

7. การแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยคนจน

1 บ้านมั่นคงเมืองและชนบท : บ้านที่มากกว่าคำว่าบ้าน

ตามแผนแม่บทการพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ 20 ปี ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบ เมื่อเดือนกันยายน 2560 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน รับผิดชอบ การบริหารจัดการเพื่อให้ผู้มีรายได้น้อย 1.053 ล้านครัวเรือน มีความมั่นคง ในที่อยู่อาศัยภายในปี 2579 พอช. ได้ดำเนินการโครงการบ้านมั่นคงมาตั้งแต่ปี 2546 ในพื้นที่ชุมชนแออัดทั่วประเทศ (มีทั้งหมดประมาณ 6,300 ชุมชน จากการสำรวจในปี 2552) ต่อมาในปี 2560 รัฐบาลสามารถยึดคืนพื้นที่ สปก. มาได้จำนวนมาก พอช.จึงทำงานร่วมกับ สปก. ในการจัดทำโครงการ บ้านมั่นคงในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งรัฐบาลจัดสรรให้กับคนจน ที่ไม่มีที่ดินและไม่มีบ้าน นอกเหนือจาก สปก. แล้ว พอช. ยังร่วมมือกับอีกหลาย หน่วยงานในการดำเนินการโครงการนี้คือ กรมเจ้าท่า นิคมสร้างตนเอง (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ) ป่าชายเลน(กรมทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง) ที่ราชพัสดุ (กรมธนารักษ์) เป็นต้น ถึงสิ้นปีงบประมาณ 2562 พอช. สนับสนุนให้คนจนมีบ้านตามโครงการบ้านมั่นคงสะสม (2546-2562) รวมทั้งสิ้น 112,777 ครัวเรือน ใน 422 เมือง ทั่วประเทศ เป็นโครงการบ้านมั่นคงในชนบท (2560-2562) จำนวน 67 พื้นที่ 7,705 ครัวเรือน

2 บ้านพอเพียงชนบท : ช่อมสร้างบ้านคนจน

เริ่มดำเนินการในปี 2560 เป็นการสนับสนุนการซ่อมสร้างบ้านผู้ด้อยโอกาส ผู้มีรายได้น้อยในชนบท ซึ่งมีที่อยู่อาศัยและที่ดินแล้ว แต่สภาพบ้าน ทรุดโทรม กระบวนการทำงานจะเริ่มด้วยการสำรวจผู้เดือดร้อนทั้งตำบล แล้วจัดเวทีประชาคมจัดลำดับการสนับสนุน ซึ่งอาจต้องใช้เวลา 2-3 ปี จึงจะ ดำเนินการได้หมดเพราะมีงบประมาณจำกัด พอช. สนับสนุนงบประมาณ ประมาณหลังละ 19,000 บาท โดยองค์กรชุมชนจะจัดสรรให้ครัวเรือน ตามความเดือดร้อน มีการสำรวจความจำเป็นในการซ่อมสร้างอย่างละเอียด ปี 2560 ดำเนินการใน 747 ตำบล จำนวน 10,369 ครัวเรือน ในปี 2561 ดำเนินการใน 1,150 ตำบล (บางตำบลขยายผลในตำบลเดียวกับปี 2560) จำนวน 15,421 ครัวเรือน ในปี 2562 ดำเนินการเพิ่มอีก 1,338 ตำบล จำนวน 16,275 ครัวเรือน รวมทั้งหมด 2560-2562 ดำเนินการในพื้นที่ 2,391 ตำบล (บางตำบลดำเนินการต่อเนื่องสองสามปีเพราะผู้เดือดร้อนเยอะ)

3 การพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนริมคลอง

เป็นการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลตามมติ ครม. วันที่ 8 มีนาคม 2559 ที่ต้องการสร้างเขื่อนและป้องกันน้ำท่วมริมคลองลาดพร้าว โดย พอช. รับผิดชอบการจัดที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดกว่า 7,069 ครัวเรือน ใน 50 ชุมชน กระบวนการดำเนินการใช้แนวทางของโครงการบ้านมั่นคง แต่เนื่องจากการเข้าใช้พื้นที่ดังกล่าวมาเป็นเวลายาวนานหลายสิบปี มีกลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยบางส่วน จึงดำเนินการได้ยาก ปัจจุบันสามารถดำเนินการได้ใน 35 ชุมชน จำนวน 3,288 ครัวเรือน มีบ้านที่สร้างแล้วเสร็จ 2,324 ครัวเรือน

รัฐบาลได้มอบหมายให้ พอช. ดำเนินการพัฒนาที่อยู่อาศัยริมคลองเพิ่มเติมอีกโครงการหนึ่งในปี 2562 คือ การพัฒนาที่อยู่อาศัยริมคลองเปรมประชากร จำนวน 6,386 ครัวเรือนใน 32 ชุมชน 4 หมู่บ้าน ปี 2562 อนุมัติโครงการได้ 583 ครัวเรือน

4 คนไร้บ้านต้องมีบ้าน

การสำรวจจำนวนคนไร้บ้านโดยมูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัยในปี 2553 ในกรุงเทพ เชียงใหม่ และขอนแก่น พบว่า มีคนไร้บ้าน 1,395 คน เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรชุมชนได้ผลักดันให้มีโครงการที่อยู่อาศัยของคนไร้บ้านเป็นเวลานานหลายปี จนกระทั่งปี 2559 รัฐบาลจึงอนุมัติงบประมาณผ่าน พอช. เพื่อดำเนินการ จำนวน 118 ล้านบาท มีการก่อสร้างศูนย์ที่พักคนไร้บ้านในกรุงเทพ ปทุมธานี ขอนแก่น และเชียงใหม่ สามารถรองรับได้ประมาณ 700 ราย ศูนย์ดังกล่าวจะบริหารจัดการโดยองค์กรของคนไร้บ้านเอง มีข้อตกลงในการเช่าอยู่อาศัยชัดเจน สำหรับคนที่มีความพร้อมที่จะสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ข้างนอกก็จะเข้าโครงการบ้านมั่นคงปกติต่อไป สิบปีผ่านไป ในเดือนเมษายน 2562 พอช. และหน่วยงานภาคีต่างๆ ได้ร่วมกันสำรวจคนไร้บ้านในเขตเมืองใหญ่ทั่วประเทศ พบว่า มีคนไร้บ้าน จำนวน 2,719 คน

5 บ้านสำหรับผู้ประสบภัยและการจัดการภัยพิบัติ

สถานการณ์ด้านที่อยู่อาศัยของประชาชนทั่วไป คือ มีผู้ประสบภัยธรรมชาติ การถูกไล่รื้อโดยเจ้าของที่ดิน(รัฐหรือเอกชน) อยู่ตลอดเวลา พอช. จึงได้เริ่มโครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัยเหล่านี้ ตั้งแต่ปี 2559 โดยการสนับสนุนการจัดหาที่อยู่อาศัยชั่วคราว ระหว่างการดำเนินการโครงการที่อยู่อาศัยถาวรของผู้เดือนร้อน ในปี 2562 มีการสนับสนุนผู้เดือนร้อนให้จัดหาที่อยู่อาศัยชั่วคราวรวมทั้งสิ้น 1,416 ครั้วเรือน เป็นผู้ประสบภัยจากการ ไล่รื้อและการเตรียมหาที่อยู่ใหม่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 300 ครั้วเรือน และผู้ประสบภัยน้ำท่วมในภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1,101 ครั้วเรือน

ตั้งแต่ปี 2559-2562 พอช. ช่วยเหลือผู้ประสบภัยเหล่านี้ไปแล้วทั้งสิ้น 79 โครงการ 2,892 ครั้วเรือน งานด้านภัยพิบัติชุมชนเป็นงานที่ พอช. ดำเนินการมาตั้งแต่เหตุการณ์สึนามิชายฝั่งทะเลอันดามัน ปี 2547 โดยใช้หลักการสำคัญคือ ให้ชุมชนผู้ประสบภัยลุกขึ้นมาบริหารจัดการภัยพิบัติด้วยตนเอง ตั้งแต่ระยะการช่วยเหลือเฉพาะหน้าไปจนถึงการฟื้นฟูชุมชน รวมทั้งการวางแผนรับมือภัยพิบัติของชุมชน หลังสึนามิ พอช. ได้สนับสนุนการทำงานของเครือข่ายองค์กรชุมชนจัดการภัยพิบัติในเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ของทุกภาค ทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ รวมทั้งกรณีน้ำท่วมใหญ่กรุงเทพมหานครและภาคกลางในปี 2554 นอกจากนั้นกรณีดินโคลนถล่มภาคเหนือในปี 2549 แผ่นดินไหวเชียงรายปี 2557 และดินโคลนถล่มทั้งหมู่บ้านที่บ้านห้วยขาบ อ.บ่อเกลือ จ.น่าน ในปี 2561 พอช. สนับสนุนการทำงานของขบวนชุมชนมาทุกเหตุการณ์

บทบาทหลักของ พอช. ในระยะเฉพาะหน้าคือ การสนับสนุนเกี่ยวกับที่พักชั่วคราว ระยะต่อไปคือ การเตรียมแผนรับมือภัยพิบัติและวางแผนฟื้นฟูชุมชน รวมถึงการจัดหาที่อยู่อาศัยถาวร กรณีที่ต้องสร้างที่อยู่อาศัยใหม่หรือย้ายชุมชนไปอยู่ในที่ปลอดภัย ในปี 2562 มีกรณีภัยพิบัติสำคัญที่ภาคใต้ฝั่งตะวันออก กรณีพายุปลาบึก และน้ำท่วมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่ง พอช. ได้สนับสนุนบ้านพักชั่วคราวไปทั้งสองรายการ

บ้านที่มากกว่าคำว่าบ้าน : ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ สังคมของบ้านมั่นคง

จากการสอบถามความคิดเห็นของชุมชน เกี่ยวกับผลที่ได้รับจากโครงการบ้านมั่นคงในปี 2562 ผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมโครงการระบุว่าบ้านมั่นคงให้ผล ดังนี้

ความมั่นคงของมนุษย์
- มีบ้านและที่ดินเพื่ออยู่อาศัยมั่นคง ไม่วิตกกังวลว่าจะถูกไล่รื้อ - มีสวัสดิการคุ้มครองทุกคนตลอดชีวิต - มีรายได้ที่มั่นคงและมีเงินออมในสหกรณ์หรือกลุ่มออมทรัพย์ - มีสภาพแวดล้อม สุขภาพดีและเพื่อนบ้านที่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มขึ้น

สังคมและความสัมพันธ์ที่ดี
- เป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับ - สาธารณะยอมรับสถานะของคนจนเมืองมากขึ้น - เอื้ออาทร เผื่อแผ่ พึ่งพา ช่วยเหลือกันและกัน - เป็นพลเมืองที่ดีมีศักดิ์ศรีของประเทศ - มีความสามัคคี มีพลัง มีเอกภาพ - เราไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง

สิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมเปลี่ยนแปลงเมือง
- ทำให้เมืองมีกลิ่นน้อยลง - เป็นการพัฒนาที่สร้างวางเปล่าของเมืองให้เป็นประโยชน์ - ทำให้มีการขยายเขตสาธารณูปโภคเข้าถึง - ทำให้คนในชุมชนอื่นๆได้รับประโยชน์ด้วย - คนจนเมืองมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดทิศทาง - การพัฒนาเมืองร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - คนจนเสนอแนะได้ มีสิทธิเสรีภาพเท่าคนอื่น

สร้างพลังของคนและองค์กร
- สร้างความเข้มแข็งให้สังคมและชุมชน - ทำสิ่งดีให้ถูก - เปลี่ยนจากผู้ตามเป็นผู้นำ จากไม่มีบ้านเป็นคนมีบ้าน - จากชักจูงเป็นคนกล้า/จากอ่อนแอเป็นเข้มแข็ง/จากคนจนเป็นคนมีเงินออม/จากคนไม่มีอนาคตเป็นคนมีอนาคตสดใส - สามารถผลักดันให้เกิดสิ่งดีๆ ขึ้น ในชุมชนได้ - ให้พลังในการดำเนินชีวิตเพราะสามารถทำสิ่งต่างๆ เป็นผลสำเร็จ - เราสามารถบริหารจัดการตนเองได้ - องค์กรชุมชนมีอำนาจต่อรองเพื่อความถูกต้องเป็นธรรมมากขึ้น - เราสามารถแก้ปัญหาที่รัฐไม่สามารถแก้ไขได้ - เป็คนมองกว้างขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากขึ้น - ทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น - มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ก่อสร้าง บัญชี ช่างเกษตร การประสานราชการ ฯลฯ

การพัฒนากระบวนการสำคัญ และการประเมินผลงานในปี 2562

1. การพัฒนาบุคลากร ปี 2562 เป็นปีแรกที่ พอช. เริ่มโครงการพัฒนาเจ้าหน้าที่รุ่นใหม่ ฝีมือเด่น 32 คน ที่จะมาเป็นกำลังสำคัญขององค์กรในอนาคต (Young talent) และมีการพัฒนาบุคลากรผ่านหลักสูตรต่างๆ ทั้งหลักสูตรตามวิชาชีพ เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศ บัญชี การเงิน สินเชื่อ การบริหารสมัยใหม่ และการเปิดโลกทัศน์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งสิ้น 1,213 ราย (1 คน เข้าร่วมหลายรายการ) การสัมมนาประจำปีและทำกิจกรรมเพื่อสังคม มีเจ้าหน้าที่เข้าร่วม 338 คน

2. การจัดการความรู้ มีการรวบรวมบทเรียนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองของตำบลต่างๆ ทั่วประเทศ จำนวน 539 ตำบล และถอดบทเรียนนวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง จำนวน 25 ตำบล

3. เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อชุมชน นอกเหนือจากการพัฒนาระบบงานตามปกติแล้ว ปี 2562 พอช. ได้ร่วมมือกับเครือข่ายองค์กรชุมชนและสำนักงานเศรษฐกิจดิจิทัล (DEPA) สนับสนุนการพัฒนาชุมชนโดยเทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน 16 โครงการ เป็นจำนวนเงิน 4.99 ล้านบาท เช่น การใช้โดรนติดตามพะยูน ที่เกาะลิบง จ.ตรัง การท่องเที่ยวชุมชนที่ ต.โนนตาล อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม การพัฒนาระบบการเกษตรด้วยโดรนที่ ต.คลองหินปูน อ.วังน้ำเย็น จ.สระแก้ว เป็นต้น

4. การประหยัดทรัพยากร พอช. ดำเนินการหลายมาตรการเพื่อประหยัดค่าน้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ตั้งแต่ปี 2559 เป็นต้นมา ในปี 2562 เมื่อเทียบกับปี 2561 การใช้กระดาษถ่ายเอกสารลดลง คิดเป็นจำนวนเงินที่ลดลง 16% เพราะลดการใช้กระดาษในการประชุมต่างๆ ค่าไฟฟ้าลดลง 12% ค่าโทรศัพท์ลดลง 18% เพราะการรณรงค์และการติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์บนหลังคาที่สำนักงานใหญ่ ตั้งแต่ปี 2561 ค่าส่งไปรษณีย์ลดลงถึง 26% เพราะใช้การส่งเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นหลัก แต่การใช้น้ำประปาเพิ่มขึ้น 9% ต้องกำหนดมาตรการเพิ่มเติมในปีต่อไป

5. การสื่อสาร มีการสื่อสารองค์กรและขบวนการชุมชนผ่านสื่อต่างๆ ทั้งสิ่งพิมพ์ โซเชียลมีเดียและสื่อออนไลน์ต่างๆ ในปี 2562 รวมทั้งสิ้น 1,699 ครั้ง และผลิตสิ่งพิมพ์คู่มือ/บทเรียน/ชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ จำนวน 7 เรื่อง

ปีนี้มีจัดงานมหกรรมชุมชนขนาดใหญ่ร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คือ Thailand Social Expo 2019 ในส่วนของ พอช. มีผู้นำชุมชนและประชาสังคมเข้าร่วมกว่า 400 คน มีเวทีนำเสนอตัวอย่างการพัฒนาพื้นที่เมืองและชนบท และเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ Asian Partnership for Urban Poor and Inclusive city Development มีผู้แทนชุมชนและประชาสังคมจาก 4 ประเทศเข้าร่วม

พอช.เป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านที่อยู่อาศัยคนจนของผู้มาจกนานาประเทศมากกว่าสิบปี ปีที่ผ่านมา มีผู้นำชุมชนและหน่วยงานมาศึกษาดูงาน ที่ พอช. จำนวน 204 คน 13 คณะ จากประเทศพม่า กัมพูชา เวียดนาม อินโดนีเซีย ศรีลังกา เนปาล ญี่ปุ่น และเคนยา

6. ด้านการเงิน ในปีงบประมาณ 2562 (ตุลาคม 2561-กันยายน 2562) พอช. ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาล จำนวน 1,253.4 ล้านบาท มีรายได้จากสินเชื่อ ดอกเบี้ยและรายได้อื่นๆ รวมเป็นรายได้ทั้งหมด 1,556.9 ล้านบาท มีรายจ่าย 1,419.2 ล้านบาท รายได้สูงกว่ารายจ่าย 137.7 ล้านบาท รายจ่ายด้านบุคลากรคิดเป็นเพียงร้อยละ 10.1 ของรายจ่ายทั้งหมดในปีนี้

7. ผลการประเมินองค์กร ปี 2562 มีการประเมินผลงานองค์กรสามรายการสำคัญคือ **การประเมินองค์การมหาชนตามระบบปกติ ซึ่งรับผิดชอบโดย ก.พ.ร.** มี 5 ด้าน คือ การทำงานให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์การจัดตั้ง (Functional base) การดำเนินการตามภารกิจยุทธศาสตร์ แนวทางปฏิรูปภาครัฐ นโยบายเร่งด่วนหรืองานที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาล (Agenda base) งานปฏิบัติการพื้นที่หรือบูรณาการหลายพื้นที่ (Area base) นวัตกรรม ประสิทธิภาพในการพัฒนาระบบงาน งบประมาณ ทรัพยากรบุคคลและการบริการประชาชน (Innovation base) และการเป็นหน่วยงานเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาประเทศ (Potential base) พอช. ได้คะแนนประเมิน 85.46% ในปี 2562 เป็นองค์การมหาชนระดับคุณภาพ

การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการทำงาน (Integrity and Transparency Assessment: ITA) โดยการสำรวจความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้องกับการทำงานของ พอช. โดย ปปช. ซึ่ง พอช. ได้คะแนน 85%

พอช.มีการสำรวจความพึงพอใจในการทำงานของประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง โดยสถาบันวิชาการภายนอกเป็นประจำทุกปี ปี 2562 ดำเนินการโดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(นิด้า) สอบถามประชาชนที่รับบริการและคณะกรรมการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวม 1,048 คน ผลปรากฏว่า ประชาชนมีระดับความพึงพอใจ การทำงานของ พอช. 85.60%

กรอบตัวชีวิตชุมชนเข้มแข็ง

ตามที่ พอช. และขบวนชุมชน ได้ตั้งเป้าหมายการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองเต็มพื้นที่ ในปี 2579 ไว้นั้น มีคำถามว่าแล้วจะรู้ได้อย่างไรว่าชุมชนเข้มแข็งมีคุณลักษณะอย่างไร ระหว่างปี 2561-2562 พอช. และขบวนชุมชนจึงได้พัฒนา “กรอบตัวชีวิตชุมชนเข้มแข็ง” เพื่อที่องค์กรชุมชนและหน่วยงานต่างๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ที่ระบุว่าเป็น “กรอบ” ก็เพราะว่าคุณลักษณะความเข้มแข็งของชุมชน ที่มีลักษณะทางประชากร ศิลปวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และสภาพเศรษฐกิจสังคม ที่ต่างกันอย่างมีลักษณะที่ต่างกันในระยะยาว แต่จากการทดสอบ และศึกษาชุมชนที่เข้มแข็งบางส่วนพบว่า มีประเด็นสำคัญที่บ่งชี้ความเข้มแข็งชุมชน 4 ประเด็น คือ การมีคนดีมีคุณภาพ มีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งมีธรรมาภิบาล สามารถแก้ปัญหาชุมชนได้และชุมชนมีความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ สามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายในระดับต่างๆ ได้ รายละเอียดตัวชีวิตในประเด็นต่างๆ ดังกล่าว ชุมชนต่างๆ สามารถนำไปปรับใช้ตามความเหมาะสม

- จำนวนผู้นำชุมชนที่มีทักษะและความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานพัฒนา
- จำนวนผู้นำรุ่นใหม่
- จำนวนผู้นำที่บริหารองค์กรชุมชนอย่างมีธรรมาภิบาล
- การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการดำเนินการ กิจกรรมสาธารณะและการสร้างชุมชนเข้มแข็ง
- คนมีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะ/ความเป็นพลเมือง มีคุณธรรมจริยธรรม ฯลฯ

- การยอมรับบทบาท/ข้อเสนอของชุมชนและองค์กรชุมชนจากหน่วยงานต่างๆ
- การสนับสนุนงบประมาณของหน่วยงานตามปัญหา ความต้องการของชุมชน
- การมีผู้แทนขององค์กรชุมชนในกลไกการทำงานของหน่วยงาน
- หน่วยงานมีการปรับเปลี่ยน แนวทางการทำงาน นโยบาย กฎระเบียบ กฎหมาย เพื่อสนับสนุนการทำงานของชุมชน
- ฯลฯ

- จำนวนองค์กรชุมชนที่มีการบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล
- สัดส่วนของหญิงชายในการบริหารจัดการองค์กรชุมชน
- ความครอบคลุมขององค์กรชุมชนตามสภาพปัญหาและพื้นที่
- การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับองค์กรชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆ
- ความครอบคลุมของประเภทองค์กรชุมชน ที่ทำให้ชุมชนสามารถเชื่อมโยงและพึ่งพาตนเองได้มากที่สุด (เช่น มีองค์กรการเงิน มีกลุ่มการผลิต การแปรรูป การตลาด ฯลฯ)
- การมีระบบ/กลไกการปรึกษาหารือ การบริหารจัดการชุมชนเพื่อรับมือกับปัญหาต่างๆ อย่างยั่งยืน (สภาองค์กรชุมชน, สมัชชาพลเมือง สภาผู้นำ เป็นต้น)
- การร่วมมือกันระหว่างองค์กรชุมชนในแก้ปัญหาหรือระหว่างตำบล จังหวัดและระหว่างภาค
- บทบาทขององค์กรชุมชนในการเสนอแนะและติดตามการแก้ปัญหา สถานการณ์ของหน่วยงานต่างๆ
- การมีแผนแม่บทพัฒนาชุมชนทุกมิติทั้งระยะสั้นและระยะยาว ฯลฯ

- ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ(ดิน น้ำ ป่า ทะเล)
- ดินดี มีคุณภาพ ไม่ปนเปื้อนสารเคมีเพราะมีระบบเกษตรอินทรีย์
- ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน
- ชุมชนสามารถดำรงเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ วัฒนธรรมประเพณีของตนเองที่สอดคล้องกับยุคสมัยได้อย่างยั่งยืน
- คนในชุมชนมีสุขภาพดี ไม่มีโรคภัยเรื้อรัง ไม่มีสารพิษตกค้าง ในร่างกาย ไม่มีแหล่งก่อกมลภาวะ
- ชุมชนสามารถพึ่งตนเองทางการเงิน การผลิตอาหาร การดูแลสุขภาพพื้นฐาน ระบบสวัสดิการชุมชน
- คนด้อยโอกาส คนยากจน คนพิการทั้งหมดได้รับการคุ้มครองจากระบบสวัสดิการต่างๆ
- จำนวนคนที่ได้รับประโยชน์จากการแก้ปัญหา
- รายได้และมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการแก้ปัญหา
- จำนวนคนที่ได้รับการคุ้มครองจากระบบสวัสดิการชุมชนประเภทต่างๆ
- ครีวเรือนต่างๆ มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน
- ครีวเรือนมีความมั่นคงด้านอาหาร มีอาหารและน้ำอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ
- ครีวเรือนมีอาชีพ รายได้ มีเงินออม มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
- ชุมชนมีสถาบันการเงินของตนเอง ครีวเรือนต่างๆ มีเงินออม
- ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการคุ้มครองและบริหารจัดการเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน
- ชุมชนมีระบบการจัดการผลกระทบจากมลภาวะต่างๆ
- มีระบบการเกษตรแบบยั่งยืน/เกษตรอินทรีย์
- ฯลฯ

ติดต่อเรา

พอช - CODI

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

912 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

โทรศัพท์ 0-2378-8300 โทรสาร 0-2378-8376

E-mail : codi@codi.or.th , Website : <http://www.codi.or.th>